

involvi. **HIERO.** Quæro te frater, ut hæc murmura patientiæ frenis arceas, & silentio querulas voces includas, cum te solamen propheticum sic alloquatur & dicat: Coniungere, inquit, Deo & sustine, ut crescat in novissimo vita tua. Omne quod tibi applicitum patientiam habe, quoniam igne probatur aurum & argentum: homines vero receptibiles in camino humilitationis. Cum legalia iura atque carmina recenseo Prophetarum, autoritatis quoque mundanæ egregias sententias concipit auditus, ni fallor, divinæ legis furtivas, quæ necesse est præceptis legalibus inferantur. Non enim nocet alienis uti ea parte qua nostra sunt. Hæc prima sententia est: Aurum, inquit, probat ignis, & in dolore sustine, Et alibi: Nihil, inquit, eo videtur infelicis: cui nihil unquam evenit adversi. Non licuit illi se experiri, ubi omnia illi ex voto fluxerunt. Et alibi: Miserum, inquit, te iudico, quod non fuisti miser: transisti sine adversario vitam: nemo sciet quid poteris, nec tu quidem. Opus est enim ad notitiam sui experimento. Quid quisque possit, nisi tentatus non didicit. Et alias: Diu enim esse felicem, & sine morbo animi transire vitam, ignorare est rerum naturæ alteram partem. Ergo miserias emergentes, quibus ignota discuntur & felicitas nascitur, virtus quoque excussa purgatur, felici animo perferamus: five quia pati nos oportebat, five quia captivi jam detinebamur. Auro nisi addiderit flamma fulgorem, vilitatem patitur, purgamentis obscurum: ita qui non fuerit miseriarum tentamentis excussus, jacet partium felicitatis ac suæ virtutis ignarus. Merito Salomon hac voce testatur: Qui tentatus in aliquo non est, nescit qualis sit. Benedic ergo Dominum tempore tribulationis, quem laudasti tempore sanitatis. Utere carminibus vocis Prophetice: Benedicam, inquit, Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Vox illa quam maxime beati Job, ex te constanti præconio deprecatur, qua defectæ vires ingenti nutrimento lactantur, & in novella talia reparatæ confurgunt. Si bona suscepimus de manu Domini: quare mala non sustineamus? Dominus dedit, Dominus recepit: ut Domino visum est, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Adversum igitur fatisque contrarium est, probationis tempore in Dominum murmurare: qui aut vitæ nostræ pestiferam labem, ærumnarum jactatione vexat ut liberet, aut justitia ventilat, ut coronet, ac vexatione membrorum, aut delictum vapulat, aut justitia probatur ut vincat. Namque ut ad solamen passionum tuarum probationis antiquæ palmæ tuum meritum revolvanus, iustissimis utamur exemplis. Quanquam notum sit, personarum merita longis gradibus discrepare: non est iniquum, si hominis Christiani certamen, victricis justitiæ congressionibus comparemus. Mediocria sunt quæ videris in hoc mundo perferre, si recensueris quid Job familiaris Domini quiverit permittente Domino sustinere. Temperavit Deus, ut congrueret atque competeret viribus tuis. Primo ne posses, qui impar es justitiæ titulus esse succedentibus aqualis? Minus autem viro iusto quateris, sed gravius à cæteris vulneraris: illius sunt magna, sed nec minima sunt tua. Namque ipse magnus es qui sequeris magnum. Unus hic fuit Job patriarcha majestatis cultor invictus, æqualitatis censibus opulentus & dives, cujus illustrium meritorum præco extitit Dominus, cum inimicæ factionis instrumenta feralia, laudis præconio præveniret: Animadvertisti puerum meum Job, quia non est ei similis quisquam in terris, homo sine querela, verus Dei cultor, abstinentis se ab omni opere malo, & permanens in innocentia sua, & in simplicitate cordis. Igitur cum ex divino permisso hostilibus jaculis quateretur, eumque frequens latronis insinuatio truculenta pulsaret, emergentes ictus, patientiæ clypeo debellavit, malorumque ingruentium silvam feralem, sagittis atque crucibus plenam, obicibus justitiæ robustus occurrit. Ille inimico turbine, ademptis opibus, non sentit aliquod damnum, qui lucrum in damnis invenit, qui Dominum pectoris sinibus portabat inclusum. Ille cum edictum concussis angulis vis repentina torqueret in lapsum, liberis subductis orbatur, & fide stabilis & immobilis perdurabat. Cujus innoxia membra atque Domino plena, cum bestiarum legionibus verminarent, & plagatum infestis ictibus corpus, & vermium globus per cuniculos confossæ carnis perniciosus erraret, intra vulnera iustus incolumis militabat. Et quem pestilentibus plagis rabies infesta carpebat, hostiles turbines tranquillitate mentis, ut cederent perfererat: Iustus vapulando vicit, inimicus cædendo defecit. Huic suorum non

negatur servitium famulorum: circa te tui funguntur servitii ministrorum. Te amici frequenti accessu consolantur, & dolent, ut si natura permitteret, hoc onus tecum forte portarent. Una est frater, una est animi virtus, quæ nos ex hujus vitæ turbinibus, quasi de pelago eruens, in portum tranquillitatis inducat. En dies pronis lapsibus accelerat in occasum. Ecce mundus immundus sordibus victores suscipit cælum. Cuncta nobis evadentibus pereunt, & occasu jam finitimo non reditura forbentur. Apud nos post perditum mundum, post corporis mortem sanata sunt omnia: letabimur incolumitate membrorum, ubi vita nullo morbo vexabitur. Ideo in te frater officia corporis impedita, præstantissimus animus illustri ducatur, ita gubernet & regat: ut hæc calamitas corporis sit occasio votiæ virtutis. Non enim est arbor solida nec robusta, nisi quæ assidui turbis incurssione, stiptibus concussis huc atque illuc inclinata tentatur, aut in quam sæpe ventorum turbinum flamen incurrat: ipsis enim vexationibus constringitur, premitur, fixisque radicibus certius roboratur. Ita nos mordacibus flagellis malorum frequentium munimur extensi, corrigimur verberati, constringimur cæsi: caremusque squaloribus, dum longis casibus ventilamur. Ergo inter dolores crebrescentes, immanibusque miseris affectos artus, regnet cælesti vigore robusta atque incolumis virtus: qua ferantur contraria, & illa commoda quæ vocantur adversa. Inter ipsas angustias sapiens adminiculo solaminis pari letatur & pubescit, & ambitiosa ratione ampliatur & vivit. Ignorat denique quæ patitur, qui memor est invictæ virtutis, qui ducatu rationis, plerisque comperit fuisse malis oppressos, & malo suo magistra ratione auctos atque nutritos. Ergo tibi patent solatia rationis, ut jam pro commodis habeatur calamitas corporis, quæque jacet totius corporis massa captiva. Sed venit resurrectio, te incolumem redditura, quæque tota in te membra sunt occupata. Sed lingua in laudes Domini quotidiano nutriatur augmento, copiam laudis in regnis cælestibus narratura. Dominus te medicina cælesti confoveat, & sub tali pondere inflexibili virtute durare permittat.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

Eloquentis quidem & eruditi hominis fuit hæc Epistola, ac diligenter elaborata, sed ita discrepans à phrasi Hieronymiana, ut nec hic illius dictionem potuerit imitari si voluisset, nec hujus ille. In plerisque codicibus nullum præferebat nomen, in quibusdam Cresiphontis erat additum. Nec in ipsa epistola sit ulla mentio ejus ad quem scripta est.

AD AMICUM ÆGROTUM,
de viro perfecto.

Est Sancti Maximi.

Ecce iterum ad te scribo, & nihil dignum quod prudentiam tuam legere deceat invenio: & quid mirum si te absente velut à sole destitutum, frigidi cordis alget ingenium, & mens à lumine peregrina, stultitiæ nubilo suffocata torpescit, ac tanto minus sapio, quanto à te latius separor? Quod si in præsentiarum quid tibi in meo sermone placuerit, tuis mihi orationibus præstabitur. Denique ut omnem stultitiam meam diligentius recognoscas: etiam stomachum meum post illud susceptum ceratum tuum te absente curavi, à quo pejus mereor pati: cui post sanctum ministerium tuum & angelicam servitutem manus intuli medicorum, quasi Propheta non esset in Israel, ut mihi si quid paterer facilius esse debuisset ad te reverti, quam gentiliter cogitare: & melius vel difficillimi itineris laborem perpetui, quam conspectus tui tam preciosa visione fraudari, ut quavis potius compensatio sequeretur, quam ad muscam religionis accaron devenirem. Hæc milite absente mundus iste suggestit, qui te præsentem in me non habebat consilium. Tu me enim curiam feceras Prophetarum, non conventiculum Sirenarum. At nunc in me ad destructionem sancti contra me operis tui omnis stultitiæ fenatus ingrediens, quadruplici forma mecum agit. Nam sævus de absente exigit, quod te præsentem non præsumpsit, ut intelligas si quid apud te juxta Deum sapii, tuum fuisse quod sapii. Sic absente Moysæ populus Israeliticus fornicatur: sic in navi Domino dormiente, Apostoli tempestate turbantur. Sic in Bethsaida porticibus hominem non ha-

bentem aqua piscinæ salutaris ignorat. Quanquam & hic aliud genus culpæ advertam. Corpufculum curavi, cum anima langueret: exteriorem hominem fovi, cum interior ægrotaret: humanis subveni, cum divina laborarent, vitio publicæ consuetudinis inclinatus, quo omnes fumus in minimis cauti, & in maximis negligentes. Hocque ideo fit, quia ubi vera vita sit ignoramus. Fallit nos videlicet sol iste, decipit dies ista, tractus nos iste circumvenit. Mundus inducit, dum & sole amplius esse nil putamus, & lucem arbitramur esse quam ocalis videmus: & hominem judicamus esse, quem cernimus: & mundum credimus facere cum vita, ignorantes ubi sit homo, & quid sit homo, & quæ ejus hominis vita sit: quod si intelligeremus, non aliud generati aliud viveremus. Ita vitæ origine deferta, vivendi quoque perdidimus rationem. Ac primum ubi homo sit iste, de quo loquimur, audiamus. Quoniam dispositionem quandam nobis ipsa diviso generavit, quem intra hoc corpus quod Dei artificis manu è limo terræ formatum est, velut quodam vasculo intellige contineri, dicente Apostolo: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus: qui ubique per hoc corpus infusus, vitalem sensum qui sibi non deficit, cum carne mutuatus est. Regit ipse, non regitur, & habet potius quam habetur: ut vitam non accipiat, sed ministrat. Nam cum terrenam istam pigramque materiam in usum ministerii sumptam spiritus liquidus animaret, sit Dominus corporis, non homo sub corpore. Denique hoc quod dixi vasculum ipso vivit præsentem, & ipso moritur abeunte. Hic ergo & visibilis & caducus, illius interiori vel habitatio, vel minister, vel vagina est. Ipse vero qui vere est homo, quoniam sic secundum factæ divisionis est locus, ut ipse invisibilis: ita omnia ejus invisibilia sunt necesse est. Non ad illum si ægrotat manus valet pervenire medicorum, non herbarum succis si deficit reparatur. Nihil ad eum corporeum intrare potest: substantiæ tantum suæ illi similitudo descendit, verbo curatur, obedientia convalescit. Denique cum sibi in Ecclesia Laodicensi, & beatus, & dives, & bene oculatus, & bene vestitus secundum exteriorem hominem videretur, increpatur à Domino, diciturque illi: Nescis quia tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus? Qui utique ut dixi, nec sine veste, nec sine oculis, nec sine divitiis habebatur. Sed ille invisibilis Deus noster illum invisibilem hominem in paupertate, in cæcitate, in nuditate esse cernebat: cui etiam suadere dignatur, ut ab ipso aurum mercetur ignitum, & vestem albam qua gloriosissime vestiatur, & collyrium quo recipiat visum. Habet ergo & suos oculos præter istos carnales, quos potest vel amittere vel curare: & est juxta se gubus, adeo ut eget vestimento: sed miro modo ad medicum, ut ipse ait Dominus, loquitur, & jubet illum à se divitiis comparare. Quibus mercibus si & nudus & pauper est, vel illam vestem nobilissimam, vel illud aurum purgatum jam igne mercabitur? Unde commercii talis poterit esse impensa? videlicet si aut exterioris hominis emolumenta transfoveat, aut ipsis quibus ipse dives forinsecus videbatur non utendo ditescat: oculos quoque corporis quibus mundialium rapiebatur ardore, despectu corruptæ universitatis obcecat. Ita ille invisibilis homo, qui vere ut diximus homo est, & in contemptu hujus exterioris attollitur, & nuditate vestitur, & cæcitate illuminatur. Sic Jacob, Ephraim & Manassen, nepotum suorum, non solum loca, verumetiam merita, in corporea cæcitate cernebat. Nam cum illum Joseph filius suus, qui supradictos parvulos offerbat, nec ante pedes suos cernere judicaret, sensit in parentis responsione illum etiam quæ essent futura, prospicere. Sed ut ille interior homo exteriorem istum facit sua vita viventem, & de fonte naturæ suæ animat irrigando, sic rursus exterior per corruptelam mortiferæ materici suæ, illum si cupiditatibus illicitis alligavit, occidit. Et cum alter naturæ videatur alterius, transit in victoris unusquisque substantiam, ut aut carnealem quoque spiritualis spiritualem suis virtutibus præferat, aut carnealem animam caro victrix ejus efficiat. Denique cum Dominus diluvio delere humanum genus cogitaret iratus: Non permanebit, inquit, spiritus meus in hominibus, quoniam caro sunt. Et quia utique omnes carne vestimur & sine dubio in carne non sumus, qui non secundum carnem ambulamus, hinc etiam gignitur, ut non semper homo isto appellationis nomine censeatur. Nam pro virtutibus suis aut vitis, & formas sumit & nomina. Denique ait Propheta: Nolite fieri sicut equus & mulus. Sunt ergo homines qui apud Dominum sunt equi & muli. Et Dominus ait: Nolite projici-

cere margaritas vestras ante porcos. Sunt ergo homines & porci. Et iterum ipse Dominus: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Sunt ergo homines & lupi, & è contrario homines sunt & oves. Et ait adhuc Dominus Petro: Pasce oves meas: & ipse prius: Veni post me & faciam te piscatorem hominum. Sunt ergo homines & pisces. Sed hæc formæ actuum videntur esse, non corporum. Nam corporis nostri certus est status, ut omnium animantium: sed quoniam apud Deum non de statu corporis nostri, sed de vitæ meritis judicamur, apparet omnem hominem mente sua sibi ipsi statum nomenque formare. Quod utique ex illius quem describimus invisibilis hominis, aut culpa aut virtute præstatur. Ipsiis si quidem vitium est, si subjectus passus sit esse subjectus: si contra divinam dispositionem sit in dominatu servitus, & in servitute dominatus. Sed ne videar (quoniam paululum dejecto velut pariete ad illum invisibilem hominem disputatione perveni) corpus omnino destrüere, quod adeo magni est sacramenti, ut in hoc ipso, id est, in nostro fragili & infirmo Dominus venerit, non hoc egi, aut hoc ago: sed illud ostendere tentavi, hujus exterioris vitam, illius interioris vita consistere: iterum, interioris mortem descendere hujus de morte: ubi propinatum venenum per vitia fuerit, nihil habere istum de vita: nisi ab illo irrigatus fuerit, nihil tenere: alterumque in naturam alterius ut dixi aut insectum vitis, aut detersum virtute transire. Igitur quoniam jam & ubi sit homo, & quid sit homo breviter licet ostendi, quæ nunc ejus hominis vita sit videamus. Si enim ista certe mundialis vita, quæ mala pro bonis habet, & bona pro malis, quam totus orbis sequitur & colit, non hæc in affluentia divitiarum est, non in fastigio potentæ, non in jurisdictionis actu, non in postposita facundia, non in viribus per prælia gloriosis: non in mercibus, provinciarum mutatione & sui peregrinatione crescentibus, non in lenocinio formarum, non in ambitu munerum, non in his est denique omnibus quæ videmus, quoniam cuncta hæc occidunt & sine istis beatè, etiam juxta sacculum, vivi solet. Sed illa est vita vera, vita veneranda, Deum nosse, timere ejus potentiam, amare pietatem, mundum in opifice mirari, interpellatorem contemnere, esse victu modico pro naturæ necessitate contentum, veste vilis vel pro pudoris ratione, vel pro temporis injuria communitum. Sic reliquam creaturam, non ex sui copia, vel pro vitali ratione, sed pro adjumento hujus, lucis attingere. Quidquid enim amplius est, à malo est: omnem hominem amare quasi fratrem, nullum ledere, servire omnibus, formam servi sustinere cum Domino, qui nobis præter ministerium, quod interius continetur, quotidie servit in mundo producendo solem, emittendo lucem, pluvias infundendo, tempora variando, fruges vel gignendo, vel maturando. Nobis enim in totius creaturæ facie, vel libertate deservit, quoniam pro nobis cuncta generavit. Sed ut ad hominis officia revertamur, nudum tegere, alere esurientem, sitientem potare, infirmos visitare, tristibus consolari, mortuos sepelire, nihil apud se habere quasi suum, sed omnia sua cum omnibus judicare communia, ac tunc magis sibi vivere, cum vivere æstimatur aliis, sibi que recondere cum aliis creditur erogare. Et hæc tamen adhuc exterioris hominis lineamenta continent. Cæterum illa interioris hominis vita, in divinarum rerum cognitione consistit: non qua cælum terra parte volvatur, non an contrario cursu sidera rapiantur, non an oceano generet plenitudo lunaris augmentum; non an orbem mundi rotunditas ipsa suspendat, an quadriforma angulis prominentioribus astringat, an unus ipse mundus sit, an plures sint. Nam hæc ad animæ non tendunt utilitatem, & apud Deum stulta judicantur: sed in illis sanis cogitationibus, si quando versatur, tunc vivit & pascitur. Quæ sunt autem ista sanæ cogitationes? Illæ sine dubio cum mens nostra sui recordatur autoris, cum illum velut per quandam respicientiam sui opificem suum veneratur ac contuetur: cum ejus opera ipsum in ejus operibus visura miratur, dicente beato Paulo: Invisibilia enim ejus à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, & sempiterna visibilibus ejus virtus & divinitas: id est, cum ex immensis visibilibus creaturæ, ad universitatem invisibilis creatoris extendimur, & illum per hæc dum inæstimabilem discimus æstimamus, cum ejus altitudinem per donum Spiritus sancti evolventes (quoniam ipse solus nos in ipsum qui ex ipso est intromittit omnia principia creaturæ surgentis) quasi facti ab ipso anteriores aspiciamus, & cum ea quæ Deus fecit, quasi faciat

adhuc, intuemur: mundi que totam originem transcurrentes, ceu antiquiores efficiuntur quam sumus etate, & cum universa prius quam nosselemus effecta sint, naturam tamen omnium, quasi per nos genitam, dum auctori inferimus, reputamus: in quam non ut serviremus, sed ut dominaremur intravimus. Separati itaque a sapientia mundi, quae universa, aut fortuitis, aut atomis ascribit, divinis meditationibus sublimati, & ab illis qui aut materiam semper fuisse dixerunt, Deumque tantum artificem rerum voluerunt, separati per ipsius adiutorium: aut qui haec ipsa pro diis elementa coluerunt: aut qui familias deorum per sexus, per aetates, per partes, velut per plebem aliquam subiectam sensibus introduxerunt, discreti per Spiritum sanctum, & in aeterna subducti vera vita viventes, hoc est veram sapientiam sapientes, qua stultitia ista caret: recordemur quod mundus ex nihilo a Deo factus est, & quod cuncta animalia per Deum verbo opifice vocata venerunt, quae a natura non fuerunt: quoniam soli ipsi fas est vocare quae non sunt, tanquam ea quae sunt: quod ipsum hominem cui tanta possessio parabatur, ad imaginem suam non aliquis Prometheus ex fabula, sed ille conditor universitatis manu quoque sua, ne qua pars ejus vacaret in nobis, de limo terrae facere dignatus est: quae cogitatio, ut dixi, vita est animae: quoniam haec prima est ratio vivendi, ut cui se debeat anima, non ignoret: ne alium praeter hunc decepta veneretur, ne vitae suae ministeria velut vitae auctores adoret: ne intantum elementa mireretur, ut non digna iudicet quae facta credantur: cum ille magis sit admirandus, qui tam miranda produxit. O quam angusta est haec divina cogitatio, & quam vitae plena est. O quantum ipsum hominem ad omne studium probitatis accendit. O quantum illi maiestatem sui commendat auctoris, cum aliud ille nihil in creatura omni praeter se manu Dei formatum esse considerat, non terram, non maria, non caelum, non denique sidera, tam munda, tam pura, tam lucida: hominem solum cuiusdam limi & gravioris & fordioris elementi, illa formatum esse dextera, cujus dexterae palmus caelum mensurat, mensura: cujus pugillus terrae spatia tam infinita jacentis includit, tanti fuit illum fuisse olim. Videamus tamen quantum illi praeterea applaudat benignitas creatoris, quae non illum de sideribus effecit, quoniam si esset inde creatus, de materiae potius claritate, quam de artificis dignatione polleret, cum minor ipse sui corporis origine videretur. Si de caelestibus factus ad terrarum cultum deduceretur ad terras: cui esset gloriosius mox futurum de humo excitatum sideribus imponi. Suum inquam Deus noster, suum proprie voluit esse quod sumus, nihil materiae, nihil elementis, nihil quibuslibet principis, vel magnis, vel minimis nos debere. Quae cuncta si retraheret: & in se mens conversa consideret, ex nostris sunt moderatiora & angustiora primordiis. At ubi per contactum formati manus Dei desivimus esse quod sumus: & in novam materiae qualitatem subiacens, opifici suo per elementi conversionem clarificata natura est, novumque corporis nostri inter elementa, si fas est dici, esse cepit elementum: statim omnibus mundi corporibus sublimiores sumus effecti, non naturae substantia, sed potentia conditoris: per quam de subiacenti caeteris creatura ortum est, quod creaturis omnibus imperaret. Denique si metallum nostrae carnis & corporis intuearis, nihil humiliter, nihil viliter, nihil invenies omni injuriae passionique subiectus. Sola terra elementorum caeterorum videtur ancilla: sola in se cunctorum potentias non sine detrimento sui sentit, vel dum ventis pulverulenta dispergitur, vel dum fluctibus humefacta absorbetur, vel dum siderum ignibus cocta devoratur: ut homo ex ea se esse, non modo gloriari non queat: sed etiam possit erubescere. At vero si statum nostrum contempleremur, quoniam praestantior est caeteris animantibus, dum ad suam imaginem Deus informatum inducit, invenies terram ipsam, semen esse nostri corporis. Si quis in ea sensus est, gaudere potuisset, quod propter nos, in quibus imaginem & similitudinem creatoris accepit, felicior facta sit, demutata, quam sit orta: manus enim Dei contigit eam, cujus contactum sui causa dum fieret ipsa non meruit. Quid enim hoc statu praeclearius? quid poterimus nosse sublimius? Quid tam diligenter in membra digestum? quid tam decore per articulos inflexum? Quid tam sublimiter in ora & oculis erectum? quid tam vocaliter in verba modulatum? quid in corde tam vivaciter animatum? quid in sensu dicitur? quid in cogitatione secretius? quid in sermone effusus? quid

in ingenio fortius? quid in dispositione instructius? quid in memoria tenacius? quid in affectu blandius? quid in cogitatione subtilius? Ut evidenter appareat quod illum protoplastum, jam tum omnibus dignitatibus venustatum, imo statum filii sui Dei nostri ad finem saeculorum pro redemptione nostra venturi in hoc corpus ornari: cui paradysum etiam illo tempore velut amenissimum praedium & urbanis convenustatum, & rusticis constitum, sub lege donatum, mortis ille praefeminator invidit: venenumque suum decipiendi primorum hominum credulam novitatem in corpora nostra latenter immerisit: & ex duabus substantiis, unicam hominis perfectamque naturam quadam divisionis discordia dissecavit: ut cum nobis una mens esset, id est illa, quam germanitas animae, & corporis gignebat: aliam voluntatem per vitiatam naturam contra animam parturiret. Denique & Apostolus ait: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae: & captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis. Et alibi: Caro concupiscit adversus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem. Haec invicem adversantur sibi, ut non quaecumque vultis illa faciat. Hinc etiam iste noster conditor, qui vel nos nobis, vel mundum pro nobis fecerat a primis illis hominibus offensus, maledicta super singulos prout criminis quantitas exigebat, effudit. Et quamvis iratus, mox tamen mysterium nostrae salutis, ut pius pater ostendit. Neque aequum fuerat alio tempore de salutis nostrae remedio cogitare, nisi eo quo mors esset inventa. Sic a prudentioribus prima fronte morbi adhibetur medicus: ut capite valentibus deprehensio facilius remedium salutis succurrat. Non ergo tunc tantum Dominus ac salvator noster promissus est, cum clamavit Isaias: Ecce virgo in utero concipiet & pariet filium: & tunc cum ad Abraham dictum est: Ad hoc tempus veniam, & erit Sarae filius. Nam hoc erat pene jam sero, tanta militia patriarcharum sine spe mortua videbantur: quibus utique vita esse non potuit, si Dominum non speraverunt esse venturum, dicente Apostolo: Spe enim salvi facti sumus. Spes enim quae videtur non est spes, sed quae speratur. Et qualiter spes esse potuit, si non fuit repromissa? Imo primo homini illa sapientior omnibus bestis bestia, mortem sapuit: ita oportuit illum Dominum nostrum veram sapientiam, jam tum illo tempore suffragium sapere vitale, quod & fecit. Neque destitit publicare, ne tanta ejus factura uno inimici ariete propulsa, sine praesidio alicujus lapsi potius, quam decori generata videretur: simul ne & is validior haberetur, qui tantum opus aliena virtute obruere potuisset, quam ille si opus suum, quod super omnes creaturas ineffabiliter fecit, aut servare non potuisset, aut reparare non uisisset. Defendit inquit ille se haec invidia. Defendit ille noster conditor & redemptor: pariterque se & posse & velle monstravit, quoniam nec virtus potentiae defuit, nec dignatio pietati. Haec nobis magis adoranda, quod sub ipsa erroris nostri tempestate non substitit: majorque etiam dum exacerbatur erupit, dum ubi poenam merebamur, spes redemptionis ostenditur, & dum in naufragii acerbo discrimine portus salutis aperitur: ut novo more quae materia fuerat iracundiae, esse ceperit origo clementiae. Sic arcana operatione manifestans, quod infirmitatem nostram argumentum suae voluerit esse virtutis: quantumque nos amaret, dum in ipsum peccavimus, ostenderet, quorum obliviscit etiam post errata non posset, imo quos preciosius redimeret quam fecisset. Quae nunc humana crudelitas, criminosis, vel privata ergastula, vel publicos carceres, cum manicis ferreis & duris rigida trabe compedibus irata suscipit, & in penas multimodas adjuventionum laxet ingenia: omnisque iudex sursum capitis, castitatem propriae mentis discrimine probet alieno: hoc magis amicus atrocitati, quo magis alienus est crimini. Ipsi enim solent truculentiores esse in reos, qui sunt a reatu puriores. Hi studiosius maleficia, vel criminolorum contagia persequentes, quo minus ac negligentius facinorum vitare confortia. O miseris & omni praeditis caecitate, qui bonum exornant malo, qui continentiam sub gestu crudelitatis atollunt, & crudelitatem propriam aliena infelicitate commendant: quando virtutibus suis miserorum stipulantur exitio, & innocentiae iudicantis noxiorum cruciamenta supplaudunt. Deus autem noster contra omnem spem, contra omnem pene fidem, ex divitis misericordiae suae in malo bonum nactus, in iracundia generans confirmansque pietatem, peccandi semen, in fructum voluit evadere miserandi: & qui nos propter transgressionem perdere debuisset,

propter suam misericordiam reparaturum se esse promisit. Et illo tempore quo supplicia merebamur, argumentum salvationis ostendit: ut intelligere possemus, quantum valeret praestare non laesus, qui tantum donaret iratus. In primo ergo homine, ut loquebatur, statim nobis iudicium spondit auxilium, statim de bono thesauro bona produxit, statim ignotum ipsis angelis sacramentum, quod implendum esset in novissimo tempore, publicavit: & terreno Adae, Adam promisit de caelo. Nam cum serpentem pro merito suo maledicto fulminaret, jubet eum terram pro cibo habere, supra ventrem repere: & quoniam mortem illam ipse fecisset, addidit, dicens: Et ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen mulieris: Ipsa calcabit caput tuum, & tu ejus observabis calcaneum. Nonne consideras: nonne conspicias, quod eidem tunc minabatur in Christo? Aliud enim semen mulieris nullum profus accipio, nisi illud quod Apostolus ait: Factum ex muliere, factum ex carne. Illud quod, ut Evangelista ait: Joseph filius putabatur esse: sed non erat: illud utique quod verbum caro factum est. Nam si generandi publicam istam & naturalem circumspectum rationem: semina non habent mulieres: denique nulla concipit sine viro: ac per hoc quoniam jam tunc in Adam semen humanae generationis esset transgressio, vitium, semen caeleste promittitur, ut Apostolus sententia: non ex corruptione viri, sed ex Deo: quod cum caro fieret in muliere: etiam elementa illa corporea substantia, id est, humoris & sanguinis, in ipso sibi vasculo, in quo ipsa elementa sita fuerat naturaliter aptaret. Mater itaque Domini nostri Jesu Christi, in illa jam tunc muliere promissa est. Haec inimicitias opposita est serpentis: Ponaam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: non certe pono dicit, ne ad Evam hoc pertinere videretur. Verbum promissionis est, quod transmittitur in futura. Ponaam, inquit, inimicitias inter te & mulierem. Illam utique mulierem, quae salvatorem parturiet, non quae generet fratricidam. Ponaam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: id est, suscitabo mulierem, quae repudiata facilitate credendi, non solum te non audiat, si aut vitare pomorum pro adaptatione monstraveris oculorum, aut diis similem esse promiseris: sed etiam ipso Gabriele deferente verbum, rationem de promissionis exigat novitate, dicendo: Quem ad modum erit istud, quoniam virtum non cognovi: Illam utique quam ad visionem angeli pudor aureus tremefecit: fidei tamen ardor & constantia, labi nesciam, ad inquirendam rationem reddidit audacem: & quae adventum praesentit de pudore, quod tacuerit, haec promittenti de admiratione non cessit. Nam & sollicita de eo quod annunciabatur exquisivit. Denique & angelus non infidelitatem redarguit, ut in Zacharia: sed instituit de divina operationis novitate dicens: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ecce istud semen mulieris, quod non per traducem genitalium ministeriorum, commixtione sexus utriusque infunderetur in uterum, sed claustris clauso indefloratae virginis inveniretur in utero. Denique rem novam plenamque miraculi, novo verbo Propheta dum promittit, exequitur: Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium. Quotidie certe de procreandi necessitate mulierum conceptus & cernimus & audimus, de nulla tamen dicitur: In utero concipit: quoniam substantia futuri hominis, fusa per virum, coalescit in femina: uterisque mulieris non principium est nascituri hominis, sed depositi nutrimentum, Maria autem non tam prima quam sola in utero concipit, cujus pudoris illibat conceptum uteri sine damno virginitatis expressit: quae sola nobis peperit, quod non accepit ex nobis, dicente Domino: Vos de inferioribus estis, ego de superioribus sum. Quae sola mater est filio, cum virgo sit marito: cujus conceptionem ignorante virginitate partus agnovit: quae sola mulier dicta est, non concipiendo, sed pariendo. Ex hac ergo semen promissum est mulieris, quod secundum hominem Dominus Deus noster est: qui non infusus est in utero, sed inventus, Evangelista confirmante, cum dicit de Maria: Inventa est in utero habens. Ecce & ab ipso praecedente Propheta sermone non deviat quod fuerat nuntiatum: Virgo in utero concipiet; sed in mysterii novitate, sermonis etiam patuitate concordat: eoque stylo facti historia designatur, quo faciendum denunciat. Et Propheta ait Isaias: Virgo in utero concipiet: Matthaeus refert, inventa est in utero habens. Verbo ipso promissionis respondet effectus, quod non aliter loquitur Evangelista quem vates, nec ad exprimendam ope-

ris novitatem inventae elocutionis difficultate confunditur. Ubi sunt Grammatici? Ubi consiliiarii? Quae istos, ut extra consuetudinem loquantur, schola produxit? Quae tam aperte signata novitatem monstravit doctrinae? Non indicant humanum sensu, quoniam non opus humanum est quod loquuntur. Et tamen rem novam nec antea factam sic notant, ut intelligas cum mirabili opere, & mirabilem naturam esse sermonem. Reperamus denique sanctas feminas patriarcharum, videmusque si sic de aliqua scriptum est. Legimus de Sara: Et Dominus visitavit Saram, sicut dixit: &, fecit Deus Sarae sicut locutus est ei, & concepit & peperit Abraham filium. In Isaac divina benevolentia monstratur his verbis: Et exaudivit illum Deus: & concepit Rebecca uxor ejus. Denique & de Jacob uxoris sic ponitur: Et concepit Lia, & peperit filium Jacob &c. De nulla certe harum scriptum est, in utero concepti, quae tamen quidquid concipiebant, extra uterum concipere non poterant: sed quoniam de conventu virili concipere se noverant, quibus non proveniebat salva virginitate conceptus, sola vero Maria in utero concepti, cum inferato aditu seminali, clauso utero concepti, ad hujus conceptionis semen si recte ratiocinabimur, & interius divina tractaverimus, praecessit in figura pro tempore illa sententia, quae primogenita benedictionibus, vel obligationibus obligavit, dicente Domino: omne masculinum quod aperit vulvam, sanctum Domino vocabitur. Quod est istud masculinum, quod aperit vulvam: cum omnium foeminarum vulvas aperiat non perperit necessitas, sed maritalis agnitio? Denique nulla virgo dicitur post maritum, quod nomen clausis videtur futuris mysteriis convenire. Et superius de Rachel scripturam habere monstravimus: Et exaudivit illam Deus, & aperuit ejus vulvam, & concepit. Certe non prius dixit, concepit: & post, aperuit ejus vulvam: sed prius, aperuit videlicet, ut maritus apertis vulvae januis, velut foeminarum agrum paratum seminibus intraret. Denique subiungit, & concepit. Non itaque partu, sed conceptione, imo conceptio patefacta est: nec illam parturiendus dum nascitur, sed, qui parturiendus foeminarum fuerat, designavit. Et si jam ante conceptum, quippe ut conciperet referata est, non eam certe ille qui natus est diu post poterat referare, dum dicitur, nasciturus: qui etiam concipi, dum esset illa clausa, non potuit. Omne masculinum, inquit, quod aperit vulvam, sanctum Domino vocabitur. Quae est ista ratio, quae nec secundum sensum videtur impleta? Jacob primi locum fratris fraudulenter invadit, nec nascendi ordine prohibetur, nec dolositate dampnatur. Joseph filii per avum praeposita foecundum nascendi gradum benedictione signantur, nec caecitas errat futura prospicientis, nec monitor filius dexteram parentis, quae pinguioris benedictionis succo minore irri-gabat, inflexit. Quae utique omnia sunt contraria, si putamus de his dictum esse: Omne masculinum, quod aperit vulvam, qui de virili semine primi nascuntur ex foeminis. Sed quoniam aliud interius habet illa sententia, ideo istiusmodi primitivi cedunt & benedictiones perdunt. Jesse filius David, non primus, aut secundus, aut tertius, sed omnium ultimus ungitur a Propheta, & despiciabilior cunctis eligitur in regem. Nec illi primo aut secundo contra David, sententia legis de primitivis promulgata blanditur, quia judicasset utique maximos, si ab his matrum vulvas meminisset aperiri: quando hoc utique aut in qua dicimus impletum, quod utique non poterat non impleri. Quae est ista, cujus vulvam foetus referat, non maritus? quae virgo concipit, quae non ut conciperet, virgo esse desit? Non certe illa de qua scriptura dicit: Cognovit Adam uxorem suam, & peperit ei filium: sed illa de qua Evangelista signat: Et non cognovit eam Joseph, donec peperit filium. Igitur in Maria hoc sine dubitatione perfectum est, cujus vulvam non deflorator virginitatis aperuit: sed partus effusus, quae virgo peperit, quae virgo concepti, quae prius mater facta est, quam maritata. De hac istud masculinum, quod vere sanctum vocandum esset exiit: quique vulvam secundum promissionem partus editus, non secundum consuetudinem naturamque communem, dum concipitur viri semine referavit. Sed quoniam divites Dei sensus velociter explicare non possumus, tantis se scripturarum molibus ad unam speciem opponentibus, ut lassari sit facilius quam evadi, quando omnis scriptura cunctorum sensum unus trames sit, quem humano sermone decurrere quis valebit, nec si angelicas pennas mortalium linguis spiritus ascribat: redire ad propositum conve-